

u.remissvar@regeringskansliet.se

Remissvar av betänkandet En modell för att mäta och belönaprogression inom sfi (SOU 2022:17)

Linköpings universitet (LiU) har beretts tillfälle att yttra sig över Utbildningsdepartementets remiss av betänkandet En modell för att mäta och belöna progression inom sfi (SOU 2022:17) och lämnar följande synpunkter.

Sammanfattning

Förslaget att införa en sfi-peng kopplad till prestation med hjälp av tekniska hjälpmedel svarar inte mot målet att höja kvalitén inom sfi. De stora strukturella förändringar som föreslås i utredningen kommer med största sannolikhet inte ge önskad effekt. Den föreslagna modellen baserar sig på verktyg som i dagsläget endast möter två språkliga förmågor, nämligen hör- och läsförståelse. Vidare visar förslaget på en övertro på tekniska lösningar. De tekniska lösningar som föreslås bemöter inte frågor som rör kärnverksamhetens kvalitet, så som tillgången till pedagogiska verktyg för och inom sfi. Därmed kan lösningarna inte heller få bäring på kvalitén i verksamheten, utan på sin höjd bistå till att mer träffsäkert mäta fel saker.

Vad gäller didaktiska implikationer innehåller utredningen redan de viktigaste argumenten mot genomförandet av förslaget. Införandet av den föreslagna modellen skulle förstärka incitamenten för utbildningen att fokusera på testutfall – så kallat ”teaching to the test” – över lärande (se t.ex. s. 85–86 i utredningen). Redan i nuläget läggs mycket tid och energi på prov och test i sfi (Colliander, Nordmark, Dahlstedt & Fejes, 2022) och kunskap från andra skolformer och -system visar att denna typ av modell medför att undervisningens fokus förflyttas bort från att förstå och lära för livet, till förmån för att knäcka testens kod och få så goda testresultat som möjligt (se t.ex. Perryman & Calvert, 2020; Hostins, 2015; Ball & Youdell, 2008). Ser man sedan på syftet med SFI, anger kursplanen för sfi att utbildningen syftar till att ge vuxna invandrare grundläggande kunskaper i svenska språket samt språkliga redskap för kommunikation i olika situationer. Här specificeras fem språkliga kompetenser som inbegripna och som ska utvärderas, nämligen att tala, samtala, skriva, läsa och höra. Utbildningen syftar också till att ge vuxna invandrare som saknar grundläggande läs- och skrivfärdigheter möjlighet att förvärva dessa. Dessa kunskaper och färdigheter är framskrivna eftersom de anses

bilda en grund för att eleven aktivt ska kunna delta i vardags-, samhälls-, studie- och arbetsliv (Skolverket, 2022; Kommentarmaterial). Utredningen visar att möjligheten till kommunikation aldrig kan ersättas av digitala verktyg och migranternas egna erfarenheter vittnar om relationella processers avgörande roll för att utveckla kommunikativ kompetens (Rydell, 2018). Därmed är det särskilt slående och märkligt att utredningen föreslår utvärdering av endast två förmågor i nuläget: hör- och läsförståelse för "oberoende och likvärdig" bedömning. En sådan mätning innebär att andra språkliga kompetenser osynliggörs, vilket skulle strida mot utbildningens mål, syfte och ambition, såväl som mot skolformens styrdokument.

I frågan om kvalitet och så kallade "likvärdigt mått" ifrågasätter LiU om det verkligen existerar en modell som kan mäta språklig kompetens i SFI - en verksamhet där det är synnerligen viktigt att ta hänsyn till de enskilda studerandes förutsättningar och bakgrund. Utredningen hänvisar upprepade gånger till att det är viktigt att jämföra päron med päron, men missar därmed helt poängen. Människorna (inte frukten) som deltar i SFI utgör inte en homogen grupp, varken när det kommer till socioekonomisk bakgrund, litteracitet, eller andra demografiska faktorer (se t.ex. Skolverkets årliga statistiska redovisningar och rapporter om elever i SFI). Det är också värt att ifrågasätta förslaget om "oberoende" mätning. Att ge alla elever samma test kan aldrig säkerställa likvärdighet, särskilt eftersom sfi-kurserna inte har något centralt innehåll. Det är alltså inget problem att testa förmågor med olika test, vilket redan sker genom de nationella proven idag. Att få tillgång till trovärdig statistik för sfi är en angelägen fråga som utredningen lyfter fram (s. 55). Här behöver anordnare dock snarare stärkas i sitt kvalitetsarbete kring undervisning för att bättre kunna mäta SFI:s resultat utifrån verksamhetens egna villkor, utan att jämföras med övriga skolformer. LiU ser inte hur progressionstestet kan vara en lösning på detta problem.

I utredningen nämns även andra övergripande strukturella problem med sfi som lärare länge har påpekat (s.58). Den kontinuerliga antagningen som syftar till att skapa ökad flexibilitet är ett centralt problem för undervisningen (se till exempel Lärarförbundets undersökning, 2017). Utredningen fokuserar dock inte på detta viktiga inspel från den grupp som har störst erfarenhet från själva praktiken - nämligen lärarna. Språklig utveckling och progression kräver kontinuitet. I stället för att undersöka hur en god lärmiljö kan främjas, väljer utredningen att föreslå sätt som enskilda deltagare kan stoppas från att framskrida genom systemet.

LiU ser positivt på att förslaget vill stärka arbetet med digitalisering inom sfi. Digitalisering i sig kan innebära en positiv washback-effekt som inte ska förringas. Anordnare behöver emellertid riktade resurser för att kunna erbjuda stöd för samtliga elevers digitalisering utifrån deras förutsättningar. Vi ser positivt på utveckling av ett diagnostiskt redskap som kan stödja sfi-läraren i bedömning av elevens språkliga nivå. Men att progressionstestet ska kunna mäta elevernas samlade kommunikativa förmåga känns som något som ligger långt in i framtiden, särskilt som utredningen själv påpekar att "tekniken ännu inte är tillräckligt mogen

för adekvat automatisk bedömning” (s. 24) när det gäller elevernas muntliga förmåga.

Förslaget torde dessutom innebära mycket stora kostnader för alla kommuner. Dessa resurser borde snarare läggas på fortbildning för lärarkåren inom sfi, samt på att skapa goda förutsättningar för lärande för eleverna. Om vuxenutbildning ska utgå från individens behov och förutsättningar, behöver strukturer skapas som främjar detta. Forskning om kvalitet och organisering av komvux visar tydligt på att det finns mycket kvar att göra för att skapa goda förutsättningar för lärande, inte minst genom att värna lärares pedagogiska handlingsutrymme (Holmqvist, 2022; Mufic, 2022). Behovet av kompetensutveckling för lärare är dessutom något som lyfts i utredningen (s. 22). Detta är insatser som vi menar skulle ha större bäring på kvalitén i utbildning, än den modell som utredningen föreslår.

Vad gäller förslaget om ekonomiska incitament för anordnare som presterar väl i mätningarna, ser vi inte hur detta skulle lösa problemen som skapas av entreprenad inom komvux och sfi. Internationell forskning (t.ex. Verger, Fontdevila & Zancajo, 2017) visar att denna typ av incitament medför att anordnare blir mycket duktiga på att leverera de resultat som premieras, men att detta inte medför en ökad kvalitet i utbildningen, snarare tvärtom. Samtidigt framgår det av utredningen att “ett progressionstest inte kan mäta alla kvalitetsaspekter i sfi och därmed inte bör användas som ensamt bevis på kvalitet” (s. 74). Detta måste anses som en motsägelse. Vi ser en farhåga i att skapa ett enda system för att mäta kvalitet. Övriga förslag som kan stärka underlaget för kvalitetsmätning saknas i utredningen.

Utredningen visar på fördelarna för forskningen med det nya systemet där stora mängder data kommer att kunna samlas in. Men LiU menar att en sådan datainsamling skulle kunna göras redan i nuläget, via centralt rättade nationella prov. På sidan 55–56 i utredningen står följande “Även om det går att ana vad som höjer kvaliteten i sfi saknas tillräcklig forskning och statistik för att veta vilka insatser som verkligen fungerar”. LiU menar att det föreslagna progressionstestet ändå inte kan visa på vilka pedagogiska insatser som verkar kvalitetshöjande om inte förslaget antyder att införande av progressionstestet i sig är kvalitetshöjande. Aktuell forskning tyder på att liknande föreställningar förekommer generellt i vuxenutbildningen (Mufic, 2022).

Referenser

- Colliander, H., Nordmark, S, Dahlstedt, M. & Fejes, A. (2022). Komvux I svenska för invandrare – möjliggörande eller begränsande för social inkludering? Centrum för kommunstrategiska satsningar, Linköpings universitet
- Holmqvist, D. (2022). Adult Education at Auction: On Tendering-Based Procurement and Valuation in Swedish Municipal Adult Education (Doctoral dissertation, Linköping University). <https://doi.org/10.3384/9789179293390>

Hostins, R. C. L. (2015). Evaluation policy in education: the effects of international standards and performativity on Brazil's postgraduate programmes of excellence. *Journal of Education Policy*, 30(3), 406-428.

<https://doi.org/10.1080/02680939.2014.989277>

Mufic, J. (2022). "Quality Problems" in Swedish Municipal Adult Education : The Micropolitics of Quality Construed in the Audit Society (PhD dissertation, Linköping University Electronic Press). <https://doi.org/10.3384/9789179293581>

Perryman, J., & Calvert, G. (2020). What motivates people to teach, and why do they leave? Accountability, performativity and teacher retention. *British Journal of Educational Studies*, 68(1), 3-23. <https://doi.org/10.1080/00071005.2019.1589417>

Rydell, M. (2018). Being 'a competent language user' in a world of Others – Adult migrants' perceptions and constructions of communicative competence, *Lingusitics and Education*, 45.

Handläggningen av beslutet

Beslut om detta yttrande har fattats av forskningsdirektören Per Dannetun efter föredragning av doktoranden Natalia Tomczyk Lövfors, doktoranden Martina Nordqvist, universitetsadjunkten Diana Holmqvist och universitetslektorn Helena Colliander vid Institutionen för beteendevetenskap och lärande.

Per Dannetun
Forskningsdirektör